

Наведений матеріал свідчить, що у світовій практиці сформувався новий концептуальний підхід до правозахисної діяльності. Суть його полягає у перенесенні захисту прав людини на місцевий рівень. Таким чином забезпечення прав людини стає частиною муніципальної політики. Цей досвід має бути впроваджений при проведенні децентралізації і реформи муніципального управління в Україні.

Література:

1. The Human Rights Cities Network. Who we are. URL: <https://humanrightscities.net/> (дата звернення: 16.05.23).
2. Oomen B., Baumgartel M. (2014). Human Rights Cities. DOI: 10.4135/9781473909335.n39
3. Human rights cities in the EU: a framework for reinforcing rights locally. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-human-rights-cities-in-the-eu_en.pdf (дата звернення: 16.05.23)
4. Human rights cities in the European Union – Practical guidance. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-guide-human-rights-cities_en.pdf (дата звернення: 16.05.23)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-314-2-6>

DIGITAL RIGHTS DILEMMAS

ДИЛЕМИ ЩОДО ЦИФРОВИХ ПРАВ

Nachkevych A. O.

*PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of International Information
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine*

Гачкевич А. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної
інформації
Національний університет
«Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Khomyn V. A.

*Undergraduate Student,
Educational Program
of International Information
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine*

Хомин В. А.

*здобувачка вищої освіти
за освітньою програмою
«Міжнародна інформація»
Національний університет
«Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Науково-технічний прогрес та впровадження цифрових технологій в усіх сферах життя призвели до необхідності вдосконалення стандартів захисту прав людини. Каркас основоположних людських свобод сформувався в середині ХХ століття завдяки Загальній декларації прав

людини. Відтоді, незважаючи на дискусії між вченими з приводу своєї обґрунтованості, він залишався стабільним.

Водночас, на сучасному етапі, маючи на увазі завершення першої чверті ХХІ століття, спостерігається тенденція його концептуального оновлення. Сьогодні не тільки ведуться дискусії, а й приймаються нові закони, насамперед в Європейському Союзі, які істотно змінюють архітектуру прав людини, зокрема за рахунок так званих цифрових прав людини.

Тенденція оновлення зумовлена адаптацією прав людини в об'єктивному розумінні до сучасних умов, які відзначаються появою інформаційного суспільства. Права людини в суб'єктивному розумінні стикаються з викликами автоматизованих систем збору даних, для яких законодавчі обмеження щодо забороненого можуть не мати жодного сенсу.

У зв'язку з тим, що цифрова революція докорінно змінила життя людей, нашарувавшись в історичній перспективі на попередній прогрес, зумовлений винайденням ЕОМ та створенням Інтернету, виникають конфлікти між інформаційною безпекою особи та зберіганням великих масивів персональних даних як побічного ефекту від функціонування сучасних інформаційних систем.

Основоположні людські свободи перебувають в процесі своєї трансформації, насамперед через необхідність забезпечити свободу в ширшому розумінні при використанні цифрових технологій. Нові гарантії для людини позначаються терміном «цифрові права», що розглядається вченими в контексті четвертого покоління прав людини. Зміст поняття, як і перелік цифрових прав до цього часу є предметом наукових дискусій.

Разом з тим, досвід окремих європейських держав показує, що існування цифрових прав людини є вже фактом, який підтверджується на законодавчому рівні (наприклад, Органічний закон Іспанії 3/2018 про захист персональних даних і гарантії цифрових прав від 5 грудня 2018 р.) та у судовій практиці, зокрема щодо права на забуття, згідно з яким кожна людина може вимагати видалення інформації про неї зі загального доступу за допомогою пошукових систем. Право на доступ до Інтернету, яке є ключовим серед цифрових, визнано основоположним правом людини Конституційною радою Франції ще в 2009 р.

Розуміння суті цифрових прав є важливим для розвитку правової системи України, в основі якої лежить конституційна охорона прав людини. Різні підходи до цифрових прав, які перебувають в спектрі від виділення окремої категорії нових прав до оновлення старих прав, об'єднує синхронізація з цифровими технологіями та доступом до Інтернету. Для того, щоб представити плюралізм розумінь, можемо навести визначення, запропоновані українськими вченими після початку пандемії COVID-19, з цього спектру:

- «окрема когорта прав людини, що пов'язані з реалізацією різного роду можливостей у мережі Інтернет та базуються на прогресивному розвитку інформаційно-комунікаційних технологій» [1, с. 135];

- «нова самостійна група прав людини, що безпосередньо пов'язані з використанням цифрових технологій за допомогою електронних пристроїв та здійснюються в мережі Інтернет» [2, с. 103].

Водночас, вважаємо, що в дослідженнях про цифрові права охоплено різні види свобод. З одного боку, мова йде про ті самі невід'ємні права людини, добре відомі завдяки другому розділу Конституції України та Загальній декларації прав людини (право на участь в управлінні державними справами, право на освіту, право на свободу думки і слова тощо). Завдяки цифровізації з'явилися нові можливості та перешкоди для їхньої реалізації.

З іншого боку, серед цифрових прав називають такі, як право бути забутим чи право на цифрову смерть [4, с. 90-101; 5, с. 332]. Відзначимо, що корпорація Google також сприяє їхньому усталенню, сформувавши у своїх політиках право користувача видаляти обліковий запис та його персональні дані. Зв'язок права бути забутим та на цифрову смерть з розділом 2 не є таким очевидним, що дозволяє говорити про них в іншому контексті, ніж про «оцифровані» традиційні права.

Окремо варто виділити право на доступ до Інтернету, що займає особливе значення серед цифрових. Відношення до цього права на загальнодержавному рівні залежить від того, наскільки демократичним позиціонує себе владний режим.

Інше питання – в який спосіб пристосувати право як систему норм до інновацій – залежить як від розуміння суті цифрових прав, так і юридичних механізмів їх закріплення. Відзначається два способи забезпечення регулювання цифрових прав на внутрішньодержавному рівні: «конституціоналізація цифрових прав» та «цифровізація конституційних прав». Суть першого полягає в тому, що до конституції вносяться зміни, які стосуються закріплення цифрових прав. Інший підхід передбачає незмінність основного закону, натомість зміст цифрових прав конкретизується як на підставі судової практики, так і внаслідок прийняття профільного законодавства, а також здійснення офіційного тлумачення [3, с. 60].

Питання підвищення стандартів захисту прав людини мають й міжнародний контекст, адже обумовлені цивілізаційним розвитком усього людства, який проявляється спершу в найбільш розвинених державах з прогресивними правовими системами. Разом з тим, у випадку цифрових прав, насамперед права на доступ до Інтернету, консенсус може й не бути досягнутий.

Дилема щодо природи цифрових прав полягає у тому, чи вони являють собою нову категорію прав, чи є сучасними засобами реалізації прав з традиційних категорій. Разом з тим, цифрові права можуть й доповнювати основоположний перелік прав, водночас, не утворювати окрему категорію.

Ці концепції є не лише теоретичними моделями, які вивчаються на сторінках наукових публікацій, а й мають важливі практичні наслідки. Від того, яка з них буде підтриманою політичною елітою, залежить

зміст законодавства в майбутньому. А законодавство формує політику держав – проголошення нового права вимагає забезпечення його реалізації.

Література:

1. Попович Т. Особливості правової природи цифрових прав людини. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 1. С. 135–140.
2. Ямненко Т., Місько Д. Розвиток цифрових прав в Україні. *Юридичний вісник*. 2022. №4 (65). С. 101–106.
3. Братасюк О., Ментух Н. Поняття та класифікація цифрових прав в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 58–61.
4. Сухорольський П. Право бути забутим у правовій системі Європейського союзу: реалії, проблеми та перспективи. *Наука міжнародного права на рубежі століть. Тенденції розвитку та трансформації: спеціальне видання наукових статей*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016.
5. Хаустова М. Державна політика в сфері прав людини в епоху цифрових трансформацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. № 69. С. 328–333.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-314-2-7>

THE RIGHT TO LIFE AS A FUNDAMENTAL CONSTITUTIONAL RIGHT

ПРАВО НА ЖИТТЯ ЯК ОСНОВОПОЛОЖЕНЕ ПРАВО, ГАРАНТОВАНЕ КОНСТИТУЦІЄЮ

Horduna Ye. A.

*Student of the Law Faculty
Yuriy Fedkovych Chernivtsi
National University
Chernivtsi, Ukraine*

Гордуна Є. А.

*студентка юридичного факультету
Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Вітчизняне законодавство визначає людину, її життя, здоров'я, честь, гідність як найвищу соціальну цінність. У той час, як життя є біологічною категорією, суб'єктивне право особи на життя можна розглядати як категорію соціальну. Це досить складний та багатофункціональний інститут, захист якого забезпечений на національному та міжнародному рівні. Роль права на життя безпосередньо пов'язана з розвитком суспільства, держави,